

Doelgericht werken in Passend Onderwijs

Goal Attainment Scaling:
nu ook bij communicatie,
taal en lezen

Beste Marian,

Sinds een half jaar heb ik een nieuwe leerling in de klas. Hij heet A. en komt uit Syrië. Toen hij bij mij in groep 3 kwam, sprak hij geen woord Nederlands. De focus van die eerste tijd lag bij het wennen in de klas en bij het begrijpen van de Nederlandse taal. De eerste maanden ging het zichtbaar goed met A. Hij maakte grote sprongen in de Nederlandse taalvaardigheid. Al snel begreep hij eenvoudige zinnestelsels zoals 'hang je jas op' en kon hij ook al enkele Nederlandse woorden zelf zeggen. Maar het blijft, ook na een half jaar, bij het begrijpen van die heel eenvoudige zinnen. Zodra het wat moeilijker wordt, kijkt hij je vragend aan. Terwijl we zo intensief met hem aan de slag zijn! Mijn duo-partner zei 'het lijkt wel of hij stilstaat'. Maar dat geloof ik niet. Ik weet dat hij vooruitgaat in het begrijpen van de taal, maar het is gewoon heel moeilijk vast te stellen met de woordenschattoetsen uit het leerlingvolgsysteem. Met zijn ouders is het lastig om hierover te communiceren omdat ook zij de Nederlandse taal niet goed beheersen. Ik zou graag, samen met mijn duo-partner, meer grip krijgen op zijn ontwikkeling. Is de manier waarop we met hem werken wel zinvol? Ik denk nog steeds van wel, maar ik zou het zo graag zichtbaar willen maken, voor ons, voor hem en voor zijn ouders.

Bovenstaande mail stuurde een leraar van groep 3 aan een GAS-coach. GAS staat voor Goal Attainment Scaling, letterlijk het inschatten van de mate waarin een doel behaald is. Het is een werkwijze voor het stellen van individuele doelen bij leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte, en het volgen van de vooruitgang, in de richting van het geformuleerde einddoel. Je krijgt antwoord op de vraag: is het doel helemaal behaald, of maar ten dele, of hebben we meer bereikt dan we van tevoren verwacht hadden?

Tot nu toe werd GAS in Nederland vrijwel alleen nog maar gebruikt in de revalidatiesector, door multidisciplinaire teams van artsen, paramedici en andere therapeuten. Mede dankzij handreikingen voor deze sector (Dekkers, De Viet, Eilander & Steenbeek, 2011) is GAS daar een gewaardeerde aanpak geworden.

Het zou voor de hand liggen dat GAS inmiddels ook zijn weg zou hebben gevonden in het onderwijs. Niets is minder waar. Dat was voor ons dan ook de reden om het project *GAS Geven: Doelgericht werken aan taal en lezen in Passend Onderwijs* te beginnen, met steun van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Met dit project hebben we geprobeerd te laten zien dat je GAS goed kunt gebruiken om formatief te evalueren bij kinderen die zich langzamer ontwikkelen dan de rest van de groep, en die extra ondersteuning nodig hebben in het onderwijs. Van reguliere basisscholen tot het speciale onderwijs; het hele continuüm van Passend Onderwijs.

Formatief evalueren

Als je in de loop van het schooljaar zicht wil krijgen op de vooruitgang van de leerlingen in je klas, kun je formatief eva-

lueren. Dan bekijk je vaker tussentijds (en niet halfjaarlijks, zoals bij veel leerlingvolgsystemen, die een meer summatieve insteek hebben) wat het kind kan op een bepaald leerdomein, zodat je de effectiviteit van je aanpak kunt evalueren en je je ondersteuning waar nodig kunt bijstellen. Dat is belangrijk bij kinderen die je extra ondersteuning geeft, bijvoorbeeld omdat je een OPP (OntwikkelingsPerspectiefPlan) voor ze hebt opgesteld. Daarin heb je beschreven wat je extra gaat doen voor deze leerlingen, om ervoor te zorgen dat ze aan het eind van het jaar de onderwijsdoelen hebben behaald die voor dit kind passend zijn. Bij tussentijds formatief evalueren heb je dus niet alleen een einddoel voor ogen, maar kijk je samen met een leerling naar een doel dat dichterbij ligt. En dat is nu precies waar Goal Attainment Scaling op neer komt.

Goal Attainment Level

2 Veel meer dan het doel	A. kan 24 van de 24 woorden correct aanwijzen op de woordmuur
1 Meer dan het doel	A. kan 20 van de 24 woorden correct aanwijzen op de woordmuur
0 Doel	A. kan 16 van de 24 woorden correct aanwijzen op de woordmuur
-1 Minder dan het doel	A. kan 12 van de 24 woorden correct aanwijzen op de woordmuur
-2 Uitgangssituatie	A. kan 8 van de 24 woorden correct aanwijzen op de woordmuur
-3 Achteruitgang	A. kan 4 van de 24 woorden correct aanwijzen op de woordmuur

Figuur 2: Een voorbeeld van een ingevulde GAS-schaal

Werken met een GAS-schaal

De kern van de GAS-techniek bestaat uit het beschrijven van specifieke individuele doelen op een persoonlijke schaal voor de leerling. De oorspronkelijke GAS-schaal omvat 5 schaalniveaus (Kiresuk & Sherman, 1968). Dekkers en anderen (2011) voegden nog een extra schaalniveau toe om ook een eventuele terugval zichtbaar te maken. In het project *GAS Geven* werken we daarom met 6 schaalniveaus:

- Achteruitgang die optreedt tijdens de interventie (schaalniveau -3)
- Het huidige niveau van de leerling (schaalniveau -2)
- Vooruitgang van de leerling, maar zonder dat het doel behaald is (schaalniveau -1)
- **Het doel dat je verwacht te bereiken binnen enkele weken (schaalniveau 0)**
- Vooruitgang van de leerling, meer dan het doel (schaalniveau +1)
- Vooruitgang van de leerling, veel meer dan het doel (schaalniveau +2)

Figuur 1: Schaalniveaus GAS

Aan de hand van het OPP van de leerling kies je een specifiek leergebied dat je wil aanpakken in de periode die voor je ligt. Baseer je keuze op het feit dat de vooruitgang op dit leergebied bij deze leerling lastig te meten is met de gangbare toetsen of dat je met de toetsen de kleinere ontwikkelstappen van de leerling onvoldoende in kaart kunt brengen. Neem deze beslissing in samenspraak met collega's, ouders en indien mogelijk de leerling zelf. Voor het vaststellen van het kortetermijndoel dat je verwacht te bereiken binnen dit leergebied

(niveau 0), bekijk je het langtermijndoel uit het OPP en maak je gebruik van tussendoelen en leerlijnen. Vervolgens vul je alle niveaus van de GAS-schaal in, waarbij je let op gelijke stappen tussen de niveaus.

Het opstellen van een GAS-schaal lijkt wellicht eenvoudig, maar vraagt toch wel enige oefening. Een GAS-schaal moet namelijk zo opgesteld zijn dat deze over te dragen is aan een collega, bijvoorbeeld je duo-partner, zodat hij of zij ook de ontwikkeling van de leerling op dezelfde wijze monitort. Dat betekent onder andere dat je doelen heel specifiek moet formuleren. Bovendien beschrijf je ook zo concreet mogelijk in welke setting en op welke manier je gaat meten.

In een korte periode, van ongeveer vier weken, gaat de leerling aan de slag om het doel dat je gesteld hebt (niveau 0) te bereiken, met jouw ondersteuning en eventueel die van anderen (zoals RT of een klassenasistent). Tussendoor en na afloop monitor je op welk niveau het doel behaald is. Op het GAS-formulier houd je deze resultaten van de leerling bij en zo ontstaat er een grafiek die inzicht geeft in de ontwikkeling in de afgelopen weken op een specifiek leergebied. Deel en bespreek de ontwikkeling met betrokkenen. Samen bepaal je of de interventie zinvol is geweest en maak je een plan van aanpak voor de komende tijd. Dat kan heel goed in de vorm van een nieuwe GAS-schaal.

Ervaringen GAS in het onderwijs

In het project *GAS Geven* hebben we een Community of Practice (CoP) samenge-

steld van leraren en andere onderwijsprofessionals, met afvaardiging van 4 scholen die deel uitmaakten van het projectconsortium. Zij werkten mee aan een training over GAS; leraren kregen ook feedback op hun GAS-schalen van een GAS-coach. Een van de meest voorkomende knelpunten bij het opstellen van een GAS-schaal was het beperken tot één variabele. Regelmatig namen de leraren meerdere variabelen op in een schaal, bijvoorbeeld het aantal letters dat de leerling correct kon benoemen en de mate van ondersteuning die de leraar daarbij moest bieden. Ook het beschrijven van stappen van gelijke grootte in de GAS-schaal bleek lastig te zijn. Uit de vragenlijsten die we hebben afgenomen blijkt dat de CoP een GAS-schaal een goede manier vindt om de vooruitgang te meten van kinderen met een individuele leerlijn. Ook vinden de meesten dat het gebruik van een GAS-schaal leidt tot kwaliteitsverbetering in hun handelen en zijn de meesten van plan GAS-schalen in de toekomst te blijven inzetten.

Hoe ging het nu verder met A.?

De leraren van A. hebben samen met de GAS-coach een GAS-schaal opgesteld op het gebied van passieve woordenschat. Het doel op het 0-niveau van de schaal werd dat A. 16 van de 24 woorden zou kunnen aanwijzen op de woordmuur gevuld met woordkaarten (afbeelding en woordbeeld) behorende bij een prentenboek dat in die periode herhaald werd voorgelezen. Na vier weken werd het eindniveau vastgesteld: A. wijst 21 woorden correct aan, en heeft dus zelfs meer dan het doel bereikt! De woorden die A. in die periode passief

heeft geleerd, nemen de leraren op in het woordschrift dat ze voor A. hebben gemaakt. Daarmee kunnen ze de ouders van A. ook heel concreet laten zien wat de vooruitgang is geweest van de afgelopen tijd. Op www.expertisecentrumnederlands.nl > projecten > gas geven vind je een link naar de e-learningomgeving die we samen met EduSeries hebben ingericht om het onderwijsveld kennis te laten maken met GAS. Je vindt er alle ingrediënten om aan de slag te gaan, zoals de handleiding, instructievideo's, het formulier en een stappenplan.

drs. Marian Bruggink en dr. Judith Stoep zijn beide werkzaam bij het Expertisecentrum Nederlands. Het project GAS Geven: Doelgericht werken aan taal en lezen in Passend Onderwijs voerden zij uit in samenwerking met onderstaande consortiumpartners.

Bronnen

- Dekkers, K., De Viet, E., Eilander, H., & Steenbeek, D. (2011). *Handleiding GAS in de praktijk*. Breda: Revant.
- Kiresuk, T. J., & Sherman, R. E. (1968). Goal Attainment Scaling: A general method for evaluating comprehensive community mental health programs. *Community Mental Health Journal*, 4, 443-453.
- Stoep, J., & Bruggink, M. (2016). *Handleiding GAS Geven: doelgericht werken aan taal en lezen in Passend Onderwijs*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

